УДК 347.7

Харченко В. Б.
доктор юридичних наук, доцент, завідуючий кафедрою кримінально-правових дисциплін та адміністративного права Харківського економіко-правового університету

Основні детермінанти вчинення злочинів у сфері інтелектуальної власності

Анотація

У статті розглядається питання щодо основних факторів, які впливають на вчинення злочинів у сфері інтелектуальної власності, серед яких виокремлюються економічні та політичні детермінанти; обґрунтовується необхідність усунення саме наведених передумов або мінімізації впливу таких детермінантів на порушення особистих немайнових та виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності як найбільш ефективного шляху протидії зазначеним посяганням.

Ключові слова: злочини у сфері інтелектуальної власності; детермінанти злочинності.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы в отношении основных факторов, которые влияют на совершение преступлений в сфере интеллектуальной собственности, среди которых выделяются экономические и политические детерминанты; обосновывается необходимость устранения именно данных предпосылок или минимизации влияния таких детерминантов на нарушения личных неимущественных и исключительных имущественных прав на объекты интеллектуальной собственности как наиболее эффективного пути противодействия указанным посягательствам.

Ключевые слова: преступления в сфере интеллектуальной собственности; детерминанты преступности.

Annotation

In the article questions are examined in regard to basic factors which influence on committing a crime in the field of intellectual property, what economic and political determinants exude between; the

necessity of removal of exactly these pre-conditions or minimization of influence of such determinants is grounded on violations of the personal unproperty and exceptional property rights on the objects of intellectual property as the most effective way of counteraction the indicated encroachments.

Key words: crimes in the field of intellectual property; determinants of criminality.

Тематика цієї наукової статті обумовлена емпіричними даними опитування респондентів стосовно головних, на їх думку, причин та умов порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні. Зазначене анкетування проводилося серед двох груп респондентів. Першу групу становили працівники правоохоронних та судових органів, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з виявленням, фіксацією, розслідуванням та розглядом фактів порушення прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації (203 особи). Другу групу респондентів складали пересічні громадяни України, яким відомо про порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності або із власного досвіду, або із засобів масової інформації (238 громадян). Не зважаючи на суттєві розбіжності в оцінюванні передумов так званого «інтелектуального піратства», що обумовлені як рівнем правової освіти, так і баченням таких порушень, обидві групи респондентів впевнено вказали на дві основних групи факторів, що обумовлюють посягання на права інтелектуальної власності: 1) економічні та 2) політичні. Щодо переважаючого впливу наведених детермінантів висловилися більше половини опитаних респондентів обох груп.

Одночасно, суттєво різняться як підґрунтя визначення респондентами цих факторів провідними для злочинів наведеної групи, так і оцінка впливу наведених чинників. Аналогічною є ситуація і щодо оцінки економічних і політичних факторів та їх впливу серед фахівців у сфері інтелектуальної власності. Одні з них стверджують, що зниження рівня тільки комп'ютерного піратства в Україні на 10 % дозволить забезпечити більш ніж 2 600 додаткових робочих місць, збільшення грошового обігу в національному секторі високих технологій на 4 млрд. 700 млн. гривень і податкових надходжень до бюджету на 345 млн. гривень. Відповідно збільшаться і темпи зростання української економіки [1]. П. Миколюк взагалі заявив, що інтелектуальне піратство руйнує економіку. Він стверджує, що воно руйнує індустрію

високих технологій, зникає мотивація інтелектуальної діяльності, зникають нормальні економічні відносини в сфері інтелектуальної власності, з'являється корупція [2].

Одночасно, інші фахівці стверджують, що дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності є економічно обґрунтованим і забезпечує прогрес виключно для високорозвинених країн. Так, стосовно авторського права В. Дудін зазначає, що зараз все більше людей сумніваються в правомірності його збереження в існуючому вигляді. Ще в 2007 році Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у своїй доповіді про найменш розвинені країни відзначила, що Угода ТРІПС Світової організації торгівлі перешкоджає розвитку окремих країн, а її певні положення суперечать базовим правам людини. Також прогнозується, що поширення дії принципів ТРІПС на сферу Інтернету матиме ще більш негативні наслідки для суспільства [3]. Таку саму позицію займає і О. Ольшанський, який запитує: «Де б були африканські країни та племена, якщо б під час колонізації існувало авторське право? Вони би просто були би не в змозі розплатитися за всі винаходи цивілізації» [4].

Підтвердженням такого впливу економічних важелів щодо об'єктів права інтелектуальної власності є також приклад, наведений у праці В. Валлє [5, с. 10]. Унаслідок застосування комбінованої терапії від ВІЛ/СНІДу під назвою «HAART» за 4 роки смертність від ВІЛ/СНІДу зменшилася на 84 % [6]. Але ціна препаратів була надто високою для населення бідних країн. Наприкінці XX-го століття індійська фармацевтична компанія почала виготовляти генеричні антиретровірусні препарати – дешеві еквіваленти оригінальних ліків, що виробляються великими фармацевтичними корпораціями. Це спричинило цінову війну між виробниками, в результаті якої урядам бідних країн вдалося значно знизити ціни на антиретровірусні лікувальні препарати. Впродовж 2004–2006 років у країнах з низьким і середнім рівнем життя ціни на ліки впали на 30–68 % [7].

Аналогічна ситуація склалася і з цінами на комп'ютерні програми. Так, на сьогодні на українському ринку вартість україномовних версій «Windows 7 Professional» та «Windows 7 Ultimate» майже на 30 % перевищує вартість цих програмних продуктів на ринку країни-виробника (США) [8], що не тільки не обумовлено будь-якими економічними чинниками, а й безпосередньо їм суперечить, оскільки платоспроможність населення України не йде ні в яке

порівняння із середніми доходами громадян США. Але Україна як держава, що ратифікувала Угоду ТРІПС, повинна погодитися на таку невиправдану цінову політику іноземної транснаціональної компанії-виробника.

Слід нагадати, що ратифікацію нашою державою Угоди ТРІПС було висунуто обов'язковою умовою набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі. Виходячи з економічних важелів, які покладено в основу діяльності цієї організації, зниження ціни на товари для населення бідних країн і країн з середнім рівнем життя дозволило б суттєво розширити попит на товари, а як наслідок, збільшити їх виробництво, забезпечити залучення більшої кількості працівників та створенню нових робочих місць, а відповідно – отримати більші прибутки. Так, компанія «Nokia» збільшує кількість своєї продукції на ринку країн з низьким і середнім рівнем добробуту, пропонуючи більш дешеві моделі мобільних телефонів.

Але володільці прав на об'єкти інтелектуальної власності, користуючись певною унікальністю свого товару (оскільки новизна є обов'язковою ознакою цих об'єктів), як правило, позбавлені конкуренції на ринку та використовують зазначений фактор для встановлення монопольно високих цін. Саме для дотримання такого монопольного стану ними натепер використовується інститут охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Економічні важелі володільцями прав на такі об'єкти або взагалі не використовуються, або використовуються вимушено. Так, корпорація «Microsoft» довгий час відмовлялася істотно знижувати роздрібні ціни на свої програмні продукти в Китаї, заявляючи, що не збирається конкурувати з піратами. Але на призначену для користувача версію «Windows 7 Home Basic» вона встановила початкову ціну на рівні 399 юанів (59 дол. США), що приблизно втричі дешевше за ціну на американському ринку. Глава представництва корпорації «Microsoft» у Китаї Саймон Люн зазначив, що обсяг продажів в штучному розрахунку різко виріс, а впроваджені заходи допомагають боротися з піратами, хоча й не вирішують проблему повністю. Він також визнав, що маржа знижується при зниженні ціни, але обороти такі великі, що «Microsoft» сподівається компенсувати втрату за рахунок обсягів продажу [9].

На Міжнародній конференції «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика», що проходила у Києві 16 червня 2011 року, професор права інтелектуальної власності Коледжу Королеви Мері

Лондонського університету М. Блекеней у своєму виступі взагалі не зазначив економічні фактори як засоби протидії злочинам у сфері порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Свою позицію він пояснив тим, що визначення цінової політики щодо таких об'єктів є частиною господарської діяльності суб'єктів цього ринку, й саме ці суб'єкти мають право на її визначення. З такою позицією безумовно не можна погодитися. Канадський науковець М. Гюст взагалі зазначає, що порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності не є порушеннями у прямому сенсі цього слова [10]. На його переконання, такі дії є частиною економічного механізму, що обумовлений принципами здійснення господарської діяльності: попит породжує пропозицію. На підтвердження своєї позиції автор наводить численні випадки порушень прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації не лише у країнах, що розвиваються, а й у всьому світі, в тому числі й в Канаді. Пропонування на ринку контрафактних товарів, на його думку, завжди існувало та буде існувати у подальшому через охоплення цією діяльністю свого сегменту товарного ринку та ринку праці. Намагання ж правовими засобами надати володільцям зазначених прав щонайширшої правової охорони є проявом недобросовісної конкуренції і спробою закріпити за обмеженим колом осіб специфічні осучаснені привілеї, на шталт тих, які надавалися монархами окремим особам у середньовіччі.

Політика обмеження доступу до нових об'єктів права інтелектуальної власності й отримання завдяки цьому економічних переваг характеризує діяльність не тільки окремих монополій, а й обумовлює зовнішньоекономічний курс цілих країн. Так, оцінюючи вплив глобалізації у сфері авторського права, Сенат США зазначив, що уніфікація законодавства про авторське право є вкрай важливою для стимулювання вільного надходження захищених творів на ринки та забезпечення використання комерційної вартості таких творів на світових ринках на користь американських володільців авторського права. На думку А. Сторі, американські законодавці, проголошуючи подібні гасла, не переймаються проблемами охорони, скажімо, досягнень національної культури Нігерії або ж Бразилії, а переслідують у цих країнах інтереси власних виробників (зокрема компанії «Microsoft» або останнього голлівудського блокбастеру) [11, с. 151]. П. Драхос та Р. Майн стверджують, що дотримання права інтелектуальної власності може скоротити існуючий у світі

доступ до генетики, охорони здоров'я, досягнень у сільському господарстві, освіті й інформаційних технологіях, особливо для людей у бідних країнах. Глобальні права інтелектуальної власності, на їх думку, є продуктом стратегічної поведінки транснаціональних корпорацій замість демократичного діалогу, спрямованого на розвиток країн усього світу [12].

На моє глибоке переконання, виключні майнові права інтелектуальної власності великих транснаціональних корпорацій не мають нічого спільного із інтелектуальною діяльністю та творчою працею. Представники зазначених корпорацій не втомлюються стверджувати, що вони вкладають великі кошти у розвиток суспільства. Але відповідно до законодавства України, як і будь-якої іншої цивілізованої держави, об'єкти права інтелектуальної власності, що мають творчий характер, можуть бути створені виключно окремими людьми. Автором такого об'єкту може бути тільки фізична особа, творчою працею якої створений такий об'єкт. Важко в це повірити, але становище програміста, творчою працею якого створюється інтелектуальний результат, у сучасному світі в чомусь схоже із становищем пролетаря на початку XX століття. Сьогодні склалася практика, в якій (в першу чергу, завдяки сучасному трактуванню права інтелектуальної власності) результат праці програміста повністю у нього вилучається. Він не може під загрозою відповідальності скористатися своїм же кодом, результатом власних інтелектуальних зусиль. Як тільки код створений – всі права на нього негайно ж переходять до працедавця. Він може звільнити автора, найняти іншого програміста (іноді – практично штрейкбрехера), повністю відібравши у автора результати його праці.

В цьому відношенні програміст абсолютно безправний. При цьому в інших галузях, що надають так звані консалтингові послуги (юристи, бухгалтери тощо) нічого подібного не відбувається: юрист вільно переходить від одного працедавця до іншого, залишаючи при собі розроблені ним проекти документів. Одночасно, жодний програмний продукт та переважна більшість інших творів, виключні майнові права на які належать транснаціональним корпораціям, не містить навіть згадування про їх авторів, тобто фізичних осіб, творчою працею яких (або якого) був створений цей інтелектуальний результат. Зазначені ж корпорації не можуть бути авторами цих інтелектуальних продуктів за визначенням. Саме тому, на мою думку,

насьогодні до авторського права та права на результати творчої діяльності слід відносити виключно права первинного суб'єкту, тобто фізичної особи, яка своєю творчою працею створила твір, виконання або винахід. Все інше не утворює правовідносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності, а є угодою про розподіл прибутків, бізнесом, господарськими правовідносинами, що не можуть мати виключного характеру.

Слід також наголосити на непоодинокі випадки провокування порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності з метою подальшого отримання прибутку або господарського, економічного зиску. Окремі володільці прав на такі об'єкти з метою створення попиту щодо них навмисно розміщують їх у вільному доступі, не обмежуючи їх відтворення, розповсюдження або використання. Коли попит на зазначений об'єкт на ринку займає відповідне місце серед аналогічних або схожих товарів, він вилучається із вільного доступу, та щодо нього встановлюються більш високі ціни, що дозволяє компенсувати попереднє його безоплатне використання. Найчастіше такий маркетинговий хід застосовується щодо об'єктів авторського права та суміжних прав (комп'ютерних програм, виконань, художніх творів тощо). Але попередня діяльність володільців прав на зазначені об'єкти щодо створення попиту на свої товари, як правило, ретельно приховується, й вся провина за їх наявність у вільному доступі покладається на так званих «інтелектуальних піратів», які начебто без дозволу володільців права інтелектуальної власності вчинили протиправні дії.

На вищезазначеній Міжнародній конференції адвокат, асоційований професор Факультету права Університету ім. Аристотеля (Тесалоніки, Греція) Інглезакіс Іоанніс також навів поширений у Західній Європі приклад отримання прибутку від порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Володілець таких прав, попередньо встановивши на комп'ютер програмне забезпечення, що дозволяє відстежувати місцезнаходження та адресу кінцевого споживача, розміщує певний результат інтелектуальної діяльності у вільному доступі в мережі Інтернет. Як тільки відбувається ознайомлення сторонніх осіб із зазначеним об'єктом або його інше використання, до такої особи пред'являється вимога щодо відшкодування спричиненої володільцеві шкоди порушенням його виключного права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір такої шкоди в середньому оцінюється у 10 тис. євро. У разі відмови добровільно відшкодувати спричинену шкоду, володі-

лець права інтелектуальної власності подає позов до суду із зазначенням електронної адреси порушника, що дозволяє встановити його фізичне місцезнаходження та особистість. Із 100 вимог, що в середньому висуваються кожною з таких осіб на рік, лише у 10 % випадків вони досягають бажаного результату, але цього більш ніж достатньо для забезпечення високого рівня їх життя й отримання прибутку, який не залежить від ступеня конкурентоспроможності такого об'єкту творчої діяльності на ринку.

Аналогічна ситуація склалася і у Германії, коли відповідальність за скачування контенту в торрентах (torrents) поклали на споживачів. Володільцям права інтелектуальної власності стало вигідно власноруч розміщати на торрентах власний контент і відслідковувати тих осіб, хто його нелегально використовує (скачує). Таким особам висувалися позови, на яких володільці прав на об'єкти інтелектуальної власності заробляли більше ніж від легального поширення свого контенту. Зазначені дії пояснюються як самозахист прав на об'єкти інтелектуальної власності, але наведені випадки за законодавством України є провокацією злочину та кваліфікуються як підбурювання до вчинення відповідного злочину у сфері інтелектуальної власності.

Таким чином, для досягнення мети економічного домінування поодинокі володільці прав, великі корпорації і навіть окремі країни використовують, перш за все, юридичні та політичні механізми охорони. Тому необхідно зазначити, що поки не буде створено саме економічних передумов доцільності дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності, а ринок таких об'єктів не буде врегульовано перш за все за допомогою економічної складової, досягнути суттєвих зрушень у питаннях протидії таким порушенням і пов'язаних з цим кримінологічних процесів, навряд чи представляється можливим. Для захисту об'єктів інтелектуальної власності володільці прав на них повинні застосовувати, перш за все, економічні методи: орієнтувати ціну творчих продуктів з урахуванням платоспроможності населення відповідного регіону, сприяти зростанню попиту на продукцію не шляхом монополізації ринку, а покращенням якості товару та попиту на нього тощо.

Важливо мати на увазі, що існування тіньового ринку практично повністю визначається соціально-економічною політикою транснаціональних монополій, що проводять нові програмні проду-

кти, нові ефективні компактні носії аудио- та відеопродукції індустрії розваг, товари широкого споживання тощо. Якби ці компанії не були монополістами на ринках об'єктів права інтелектуальної власності або вели більш соціально орієнтовану економічну діяльність, спрямовану на задоволення потреб максимально широких верств населення, то більшість осіб, які натепер залучені до виробництва контрафактних товарів або вимушеного порушення прав на результати творчої діяльності, було б природно «втягнуто» у виробництво легальної продукції, а проблему інтелектуального піратства було б вирішено на державному рівні в більшості країн світу [13, с. 43]. Саме тому діяльність компанії Ex.ua необхідно розглядати, перш за все, не через призму того, що вона щось вчиняє правомірно або протиправно, а виключно як підґрунтя, що нарешті обумовило публічну дискусію саме у питаннях співвідношення майнових прав інтелектуальної власності та права громадян на доступ до культурних і технічних досягнень нашої цивілізації.

Безумовно, вирішальне значення запровадження дієвої системи протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності належить діяльності органів державної влади та їх зацікавленості в ефективності цієї системи. Саме тому другим за своєю значимістю та впливом на вказану групу протиправної поведінки респонденти вказали політичні детермінанти злочинності у сфері інтелектуальної власності. Для України така послідовність і взаємозв'язок економічних і політичних факторів посягань на права щодо результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації є натепер вкрай актуальними. Зазначене обумовлено тим, що у своїй більшості економічну та політичну еліту України (на відміну від соціальної еліти) складають одні й ті самі особи.

З одного боку, зазначене не є чимось виключним або таким, що характеризує національні особливості України. Вказані процеси обумовлені світовими тенденціями, коли «входження у владу» можливе лише за наявності заможності або підтримки з боку осіб, які мають великі статки та розраховують на лобіювання їх інтересів у владі. З іншого боку, жоден представник бізнесово-владної еліти України не вважає за потрібне збільшувати свої статки за рахунок створення об'єктів інтелектуальної власності або набуття прав на такі об'єкти. Звичайно, діяльність господарчих суб'єктів цих осіб в окремих випадках вимагає використання певних комерційних найменувань або торговельних марок, що ідентифікують цього

суб'єкта чи товар на ринку, чи наявності організацій мовлення з метою, знов таки, впливу на громадську думку та (або) отримання прибутку. Але в Україні саме наявність владних повноважень у фактичних володільців прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації або лобіювання їх інтересів владними структурами в більшості випадків відіграє превентивну роль у порушенні особистих немайнових та (або) майнових прав інтелектуальної власності таких осіб.

Водночас, використання зазначеними особами адміністративного ресурсу фактично позбавляє їх як необхідності застосовувати правові механізми охорони наявних прав на об'єкти інтелектуальної власності, так і дотримуватися прав інтелектуальної власності, що належать іншим особам. Так, за твердженням народного депутата України Є. Царькова, одного із ініціаторів проекту Закону України від 7 лютого 2012 року № 9745 «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» щодо використання відкритого програмного забезпечення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, державних установах, державних підприємствах та навчальних закладах державної і комунальної форми власності» [14], 90 % народних депутатів Верховної Ради України використовують «піратське» програмне забезпечення [15].

Крім того, зазначені об'єкти, володільцями прав на які є громадяни України, як правило, мають «внутрішній» (національний) вжиток, тобто потребують правової охорони тільки в межах України, де вони і так є захищеними. Наявність владних повноважень дозволяє володільцям таких прав суттєво обмежити або зробити економічно неефективними експорт на територію України аналогічних об'єктів права інтелектуальної власності чи товарів, в яких втілено такі об'єкти, з інших країн, встановивши митні, податкові, адміністративні або інші перепони на їх шляху. Зазначене, як правило, не тільки дозволяє позбутися конкуренції на внутрішньому ринку, а й отримати від цього економічний зиск. Водночас, у питаннях поширення на території України об'єктів права інтелектуальної власності, що не створюють конкуренції економічним інтересам владної еліти, національні інтереси України не враховуються, а іноземним володільцям прав на такі об'єкти надається режим найбільшого сприяння. Про це свідчить як ратифікація Верховною Радою України численних міжнародних угод і конвенцій, за якими Україна бере

на себе цілу низку зобов'язань, але не отримує від цього жодного зиску, так і діяльність органів влади й окремих її представників щодо лобіювання в Україні інтересів окремих транснаціональних монополій.

Так, 1 травня 2005 р. між Міністерством освіти і науки України та компанією «Microsoft Ireland Operations Limited» був укладений договір про легалізацію комп'ютерних програм виробництва компанії «Microsoft» у всіх органах державної влади [16]. Згідно з п. 4 додатку 1 до цього договору, обсяги закупівель лише протягом 2005–2007 років визначалися на рівні 120 тисяч примірників комп'ютерної програми «Windows XP Professional Upgrade (Ukrainian LIP) GOVT» та 120 тисяч примірників комп'ютерної програми «Microsoft Office 2003 Win32 Ukrainian Standard GOVT» щороку. Виходячи з п'ятирічного терміну дії зазначеного договору (до 1 січня 2010 року), прогноз обсягів закупівель зазначених програмних продуктів складав 600 тис. примірників за ціною 280 дол. США за один комплект (ОС + офісний пакет), що становить 168 млн дол. США. Окремо слід наголосити, що зазначені витрати з державного бюджету жодним чином не вирішували проблеми дотримання прав інтелектуальної власності та програмного забезпечення органів державної влади ліцензійними комп'ютерними програмами. По-перше, вказаних вище двох програмних продуктів недостатньо для повноцінної роботи будь-якого комп'ютера та для виконання їх користувачами покладених на них обов'язків. По-друге, через незначний термін ефективного використання комп'ютерної програми (3–4 роки), на момент закінчення строку договору вже встановлені програмні продукти потребуватимуть заміни на нові версії. І так до нескінченності, що і підтвердило чинне керівництво держави [17].

Уряди інших країн вирішують аналогічні питання або шляхом використання вільного програмного забезпечення («Linux», «RedHat», «Suse»), або створюючи власний інтелектуальний продукт. Останнє дозволяє не тільки вирішувати питання на дострокову перспективу, а й залучати до створення об'єктів права інтелектуальної власності вітчизняних фахівців, що формує нові робочі місця та перешкоджає відтоку висококваліфікованих спеціалістів в інші країни. Світовий досвід засвідчує, що оптимальний шлях рішення цього питання пов'язаний також з наданням різного роду податкових пільг відповідним підприємствам та інвесторам, суб'єктам малого бізнесу,

пільгового кредитування за рахунок коштів, передбачених спеціальними державними програмами.

Про обрання як першого, так і другого шляхів розвитку нашої країни проголосив Прем'єр-міністр України М. Я. Азаров [18; 19]. Але в нашій державі «обіцяти» та «одружитися» це зовсім різні речі, особливо напередодні виборів до Верховної Ради України. Крім того, за відсутності єдиної державної політики щодо наведеного питання, окремі державні структури вирішують проблему програмного забезпечення як хто хоче або може. Так, «Державний Ощадний банк України» у березні 2012 року уклав угоду з компанією «Microsoft Ireland Operations Limited» щодо закупівлі програмного забезпечення вартістю 24,94 млн. грн. [20]. Одночасно, в МВС України, де на сьогодні, за визначенням директора компанії «Майкрософт-Україна» Д. Шимківа, відсоток нелегалізованого програмного забезпечення є найбільшим серед органів державної влади, вирішення зазначеного питання взагалі не стоїть на порядку денному [21].

Водночас, майже 90 % кримінальних справ щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності стосуються результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації, володільцями прав на які є іноземні громадяни, фірми або транснаціональні корпорації (здебільшого США та РФ). Щодо порушення прав на комп'ютерні програмні продукти, ця частка складає 100 %. Не є виключенням і випадок припинення діяльності сайту Ex.ua. Таким чином, Україна за власний кошт (на утримання правоохоронних та судових органів і фінансування їх діяльності) забезпечує надприбутки (виходячи з цінової політики, запровадженої щодо України) іноземних фірм і корпорацій, податки від господарської діяльності яких надходять до бюджетів інших країн. А головне, охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності забезпечується шляхом застосування кримінально-правового впливу виключно щодо громадян України, тобто шляхом криміналізації суспільства нашої держави. З цього приводу народний депутат України В. Даниленко вмотивовано стверджує, що припинення діяльності ресурсу Ex.ua безпосередньо після звернення до МВС України Держдепартаменту США та іноземних володільців прав інтелектуальної власності негативно впливає на імідж міністерства, так як створюється уявлення, що воно діє за вказівками іноземних держав і корпорацій та не враховує погляди громадян України [22].

Таким чином, саме дослідження природи порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності дозволить позначити особливості, що сприяють збереженню таких порушень у суспільстві, встановити факт зв'язку між причиною та наслідком, а в результаті – виробити ефективні заходи протидії зазначеним посяганням. Якщо натепер понад 90 % дорослого населення України вчиняють діяння, що мають ознаки злочинів у сфері інтелектуальної власності, це може свідчити виключно про хибне ставлення законодавця до визначення норм-заборон в чинному законі про кримінальну відповідальність.

Механізм протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності повинен складати інтегровану цілісну сукупність необхідних і достатніх правових елементів, за допомогою яких суб'єкти протидії зазначеним посяганням формують раціональну систему впливу на їх детермінанти, забезпечують ефективне здійснення кримінологічного процесу та досягають результативного виконання завдань і функцій, маючи за кінцеву мету зменшення реального, а не вдаваного рівня злочинності у сфері інтелектуальної власності.

Одночасно, в Україні на законодавчому рівні не виробляються адекватні заходи реагування порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, має місце прогалина в розробці системних заходів, законодавство не повною мірою систематизоване, що створює умови для плутаної судової практики, а діяльність правоохоронних органів має досить плутаний характер. Про це свідчить і відновлення роботи ресурсу Ex.ua. Особливо слід наголосити, що чинний кримінальний закон є головним чинником злочинності у сфері інтелектуальної власності, а більшість статей, що передбачають злочини цієї групи, складає так звану штучну злочинність, що являє собою продукт невиправданої правової творчості та не має належного соціального, юридичного та морального підґрунтя.

Економічні та політичні заходи протидії посяганням у сфері інтелектуальної власності в Україні або взагалі не використовуються, або використовуються вимушено, що призводить до зловживань володільцями прав на об'єкти інтелектуальної власності своїм монопольним становищем та виключними правами. Політика обмеження доступу до нових об'єктів права інтелектуальної власності та отримання завдяки цьому економічних та політичних переваг натепер характеризує діяльність не тільки окремих володільців зазначе-

них прав, транснаціональних монополій, а й обумовлює зовнішньоекономічний курс цілої низки розвинених країн. Водночас, ефективність політичних заходів протидії нівелюється як ратифікацією Україною численних міжнародних угод і конвенцій, за якими наша держава бере на себе цілу низку зобов'язань, але не отримує від цього жодного зиску, так і діяльністю органів державної влади, місцевого самоврядування й окремих їх представників щодо лобіювання інтересів транснаціональних монополій.

Відсутність виваженої політики щодо створення конкурентоздатних об'єктів інтелектуальної власності не дозволяє залучати до творчої діяльності вітчизняних фахівців, є перешкодою забезпечення зайнятості населення, становлення національної інтелектуальної еліти та сприяє відтоку висококваліфікованих спеціалістів за межі України.

Література

1. Разработчики программного обеспечения в Украине просят о защите авторских прав [Электронный ресурс] // Интернет-магазин компьютерной техники http://MAG.com.ua. : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://mag.com.ua/
news274.htm (27.04.2012).

2. Интеллектуальное пиратство разрушает экономику [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://society.lb.ua/life/
2012/02/08/135851_intellektualnoe_piratstvo.html (17.04.2012).

3. Дудін В. Правові колізії «всесвітньої павутини» [Електронний ресурс] / В. Дудін // Загальнонац. правова газета «Юридичний вісник України» : [веб-сайт]. – 2009. – № 13 (717). – Режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/legal_
bulletin_of_Ukraine/archive/?aid=3953&jid=318 (28.04.2012).

4. «Авторское право стало принуждением к рабству», – эксперт [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://society.lb.
ua/life/2012/02/08/135778_avtorskoe_pravo_stalo_prinuzhdeniem.html
(17.04.2012).

5. Валлє В. Парадокси права інтелектуальної власності / В. Валлє. – К. : Освіта України, 2010. – 448 с.

6. Determinants of survival following HIV-1 seroconversion after the introduction of HAART [Електронний ресурс] // TheLancet.com : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/ (10.03.2010).

7. Towards universal access: Scaling up priority HIV/AIDS Interventions in the Health Sector, September 2009, Progress Report : WHO/UNAIDS/UNICEF [Електронний ресурс] // World Health Organization (WHO) : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.who.int/hiv/pub/2009progressreport/en/ (28.04.2012).

8. Купить Windows 7 по лучшей цене! [Електронний ресурс] // Компания ООО «Софтлист» : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://shop.softlist.ua/products/windows-7.html (15.05.2011).

9. Microsoft начал бороться с китайскими пиратами удешевлением своего ПО [Електронний ресурс] // Портал DELO.UA : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://delo.ua/world/microsoft-nachal-borotsja-s-ki-146824/ (28.04.2012).

10. Geist M. Old Copyright Law And New Technologies: Canadian Copyright Reform In The Digital Age [Електронний ресурс] // Michael Geist's Blog : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.michaelgeist.ca/content/view/791/139/ (24.04.2012).

11. Валлє В. Спадок Джеймса I та королеви Анни : охорона інтелектуальної власності у часі й просторі / В. Валлє. – К. : Дух і літера, 2010. – 216 с.

12. Drahos P. Global Intellectual Property Rights: Knowledge, Access and Development [Електронний ресурс] / P. Drahos, R. Mayne // AvaxHome.RU : [веб-сайт]. – Palgrave : Oxfam, 2002. – 288 pages. – Режим доступу:
http://www.avaxhome.ws/ebooks/GlobalIntellectualPropertyRights.html (06.02.2011).

13. Дворянкин О. «Песочные часы» преступной деятельности на рынке объектов интеллектуальной собственности / О. Дворянкин, А. Овчинский // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – 2002. – № 9. – С. 36-44.

14. Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» щодо використання відкритого програмного забезпечення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, державних установах, державних підприємствах та навчальних закладах державної і комунальної форми власності : проект Закону України від 7 лют. 2012 р. № 9745 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511= 42379 (17.05.2012).

15. 90 % нардепов используют пиратское программное обеспечение, – Царьков [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа :
http://economics.lb.ua/telecom/2012/01/25/133464_90_nardepov_ispolzuyut_piratskoe.html (19.02.2012).

16. Договір між Міністерством освіти і науки України та компанією «Microsoft Ireland Operations Limited» про легалізацію комп'ютерних програм виробництва компанії «Майкрософт» [Електронний ресурс] : від 1 трав. 2005 р. // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_216 (27.04.2012).

17. Колесніков пообіцяв Microsoft легалізувати програмне забезпечення в Україні [Електронний ресурс] // NewsMarket : [веб-сайт]. –

Режим доступу : http://www.newsmarket.com.ua/2010/11/kolesnikov-poobitsyav-microsoft-legalizuvati-programne-zabezpechennya-v-ukrayini/ (22.04.2012).

18. У Азарова вирішили відмовитися від платних комп'ютерних програм [Електронний ресурс] // Інтернет-видання ForUm : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://ua.for-ua.com/politics/2011/12/05/191902.html (28.04.2012).

19. Микола Азаров : Правильні інвестиції – у світлі голови [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний центр «ЮРЛИГА» : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://jurliga.ligazakon.ua/news/2010/7/14/27628.htm (28.04.2012).

20. Госбанк потратит 25 млн грн на ПО от Microsoft [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://economics.lb.ua/telecom/ 2012/03/30/143666_gosbank_potratit_25_mln_grn.html (17.05.2012).

21. Госорганы Украины задолжали Microsoft $100 млн [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://economics.lb.ua/ telecom/2012/03/13/140782_gosorgani_ukraini_zadolzhali.html (17.05.2012).

22. В Компартии заступились за EX.UA [Электронный ресурс] // Інформаційна агенція Ліга.Новості : [веб-сайт]. – Режим доступа : http://news. liga.net/news/society/600373-v_kpu_zastupilis_za_ex_ua.htm (17.05.2012